

TRYŠ JAUNI ŽMONĖS PAVOJUJE

Istorijos, kurią noriu aprašyti, herojai — jauni vaikinai iš Kauno: Ričardas Anrijuskas, Mečislovas ir Gintaras Tarasevičiai, buvę aukštųjų mokyklų studentai, komjaunimo, 1983 m. gegužės mėn. įduryje sulaikyti, bandant pereiti valstybinę Tarybų Sąjungos-Suomijos sieną ties Kostomukšos miestu, Karelijos ATSR. Vaikinai buvo perduoti armijos patingajam skyriui, kurio reikalų patirtiniu pasienio užkardoje tuomet darbo apulkininkis Kulbašnas, tiesiogiai dalyvavęs tardyme. Be specialiai iš Lietuvos valstybinio saugumo komiteto Vilniaus miesto skyriaus išskiesto seno enkavedisto Kutos ir keleto vietos bei Petrozavodsko apklausos meno specialistų, tardyme dalyvavo tuometinis pasienio užkardos vadovas papulkininkis Grican.

Norėčiau papasakoti tolesnę įvykių eiga, neapsisotant ties smulkmenomis, jeigu taip galima pavadinti patyčias, dvasinę ir fizinę kančias, patirtas dalyvaujant pasienio zonos specialiosioms tarnyboms.

Nepavykusios operacijos dalyviai, kartu su kaltinimo dokumentais, ginkluotos tarnybos lydimi, buvo pristatyti į valstybinio saugumo komiteto Kauno miesto skyrių tolesniam apdorojimui. Čia jaunų žmonių pečius užgriuvo pedantiškai sureguliuotas tarybinio tardymo mechanizmas.

Elės tvarka sekė nepagrįsti kaltinimai, psichologinio apdorojimo metodai tikslu gauti reikalingą informaciją. Viso ko parėjo prieita iki absurdo: mėginta „irotyti“ turėjus rimtų ketinimų (?) nuvaryti aerofloto lėktuvą. Tik dėl akivaizdžios vadinamųjų „kalčių“ stokos, nevykusiai surežisuotas spektaklis patyrė fiasko. Priimtina reikalaujama prisiminti atsakomybę už išpašytus antitarybinius šūkius ant laisvės alėjos 14 nr. pažymėto pastato sienų. Su saugumiečiams būdingu nežmogišku įniršiu ieškota ryšių su opozicija tiek Lietuvoje, tiek visoje T. Sąjungoje. (Tik pamanykite, jiems niekas nevadavo, niekas nefinansavo, neįrodė ryšių su Vakarais ir t.t. Variantas, atvirai kalbant, nesuderinamas su lojalumo sergėtojų „geležine“ logika!).

Siaubingas spaudimas teko tėvams, nieko nekaltiesiems draugams. Saugumiečių sąjauvai ribų nebūta. Nepaisant jauno amžiaus, labai nukentėjo Tarasevičių sesuo. Nepagalvėta sunkiai sergančios motinos (paskutinė vežio stadija). Esant ypatingai komplikuotai sveikatos būklei, buvo jai atskaitas dispanserizuotas gydymas, būtiniausi medikamentai (tarybinio humanizmo viršūnė!).

Be orderio atliktos piratinės kratos namuose, konfiskuotos kai kurios nuotraukos, literatūra. Sunku atpasakoti, kokiais metodais buvo verčiama prisipažinti padarius praktiškai neįgyvendintus nusikaltimus Tarybų valdžiai. Kaltais neprisipažinta.

Kiek vėliau, nedavus atsiveikinti su artimaisiais, neatsižvelgus į sveikatos stovį (Gintaras sirgo sunkia plaučių uždegimo forma), jaunuoliai grubiai prievarta buvo išgabenti į Rusiją atlikti nekentiamą karinę prievolę, nesuderinamą su politiniais įsitikinimais.

Atrodytų, būtų galima lengviau atsikvėpti ir padėti tašką. Gal net pasirodytų keista — kokie humaniški tarybiniai įstatymai politinių disidentų atžvilgiu. Prašom, jums suteikta teisė išpirkti kaltę Tėvynei... Teisingumas triumfuoja! (Akylesnis skaitytojas netruks pastebėti — panašios situacijos neretai brukamos iš žydriųjų ekranų, menkaverčių knygų, žurnalo karo veteranų miglotais prisiminimais-pagraudimais ir t.t. ir t.t.). Deja, panašiai mąstyti buvo linkę ir mūsų herojai. Tikriausiai dėl nepatyrimo ir jauno amžiaus. Būtent, dabar ir atsiskleidė gerai apgalvoto susidorojimo planas.

Per anksti buvo džiaugtasi. Kaip minėjau, jaunuoliai buvo izoliuoti vienas nuo kito ir nuo išorinio pasaulio skirtingose Rusijos, Kaukazo vietose. Vėl prasidėjo laikinai nutrauktas psichologinis apdorojimas. Sudarytos siaubingos sąlygos. Diena iš dienos buvo peršama mintis, kad tu esi niekas, nebūti savojo Aš, tavo likimas nuspręstas ir t.t. Nepasiekus norimo rezultato, dar daugiau, atsisakius tarnybos armijoje, prievarta inscenizavus savijudybės, jaunuoliai praktiškai vienu metu buvo patalpinti psichiatrinėse ligoninėse. Pamyne elementarios teisės normas, tarybiniai budeliai baltais chalatais (teatle džia humaniškausi nusiteikę medikai), šiuolaikinių, stipriai veikiančių preparatų pagalba, stengėsi paraližuoti jaunuolių mąstymą, išlavintu psichologiniu spaudimu suvesti sąskaitas, suteikti panaudotoms priemonėms oficialią versiją.

Jaunuoliai kur kas vėliau suvokė savo siaubingą padėtį: tūkstančiai kilometrų nuo Lietuvos, absoliuti izoliacija, klaidus padėties bevilistikumo suvokimas, įvairaus lygio bročių draugija... Tikslai tikėjimas Aukščiausiojo suteiktą jėgą, valios ir ryžto visa tai pergyventi.

1983 m. gruodžio 29 d., neišlaikius širdgėlos, ligos ir nežinios dėl artimųjų likimo nualinta, nesulaukusi grįžtančių į šalinimo vietos sūnų, mirė Tarasevičių motina.

Skirtingą laiką išbuvę tarybinėse psichiatrinėse ligoninėse, pripumpuoti susitaikinimo su likimu dvasios, mūsų herojai buvo paleisti ir grįžo į Lietuvą. Atrodo, su kaupu atseikė jiems už viską. Bet ne! Tai tikti trumpas sąrašas priemonių, kurias pritaikė enkavedistai jaunųjų disidentų atžvilgiu. Šiandien jų nestebina tikrinamas susirašinėjimas, telefono skambučiai įvairiu paros metu, spaudimas laikinose darbovietėse, grasinimai, užklausimai iš neiškių tarybų apie esamą padėtį ir t.t. Sunki išvardinti visas priemones, kuriomis stengiamasi palaužti, paversti bevalėmis asmenybėmis, privesti atsakyti politinių įsitikinimų. Pastoviai gresia fizinis susidorojimas.

Šių metų spalio mėn. pabaigoje neiškiomis aplinkybėmis buvo inscenizuota autoavarija, kurios metu tik laimingo atsitiktinumo dėka išvengta aukų, gauti tik lengvi kūno sužalojimai. Kyla klausimas: ne per daug atsitiktinumo, pasižymint vienareikšmiu, kryptingu tikslingumu. Grasinama izoliuoti nuo visuomenės, kontroliuojami susitikimai su draugais, pažįstamais, ko pasėkoje tenka atsakyti elementarių kontaktų. Ir visa tai tęsiasi, įgauna neregėtai įžūlų pobūdį.

Gintarui Tarasevičiui pareiškus norą grįžti į Veterinarijos akademiją, rugpjūčio 23 d. mandatinės komisijos metu buvo surengtas grubus politinis farsas, kurio metu buvo įžeidinėjami patriotiniai jausmai, politiniai įsitikinimai. Spektaklio iniciatoriaus vaidmens su neregėtu uolumu ėmėsi Veterinarijos akademijos rektorius R. Karazija. Jis bet kokia kaina stengėsi įtikinti VSK darbuotojams. Atrodo, R. Karazijai tai pavyko, todėl dėl užimamos kėdės drėbėti neverta... Garbingos komisijos nuosprendis nebuvo netikėtas: uždrausta studijuoti tiek Veterinarijos akademijoje, tiek kurioje kitoje mokslo įstaigoje. Šis žiaurus nutarimas paaiškinamas „tėvynės išdavimu“ ir pan., kas draudžia darbą jaunų žmonių kolektyve... Taigi studijuoti uždrausta R. Andrijauskui, M. Tarasevičiui, A. Tarasevičiui. Jų pastangos pakeisti sprendimą visur atsimušą į pareigūnų šaltą abejingumą ir apsidraudėliškumą.

Ir visa tai vyksta Tarybinės demokratijos prieglobstyje... Šių piliečių atžvilgiu tarybinė Konstitucija negarantuoja elementarių pilietinių ir politinių teisių. Tuo tarpu tarybinės masinės informaci-

jos priemonės garsinasi kovotojomis už žmogaus teises. Žodžio, spaudos ir daugelis kitų teisių ir laisvių T. Sąjungoje — tai muilo burbulas, akių dūmimas, opiumas lengvatikiams, kurių dar vis atsiranda.

Tiesa, yra žmonių, kuriems Tarybų valdžia suteikia privilegijas, vos ne rojų žemėje — tiems, kurie yra pamyne tautinius interesus, išmainę sąžinę į rublį, kurie galvoja tik apie skrandį, kurie prieina prie valdiškų gėrybių. Tokie mieliai tampa „komunistais“, ploja visoms partijos programoms ir... vagia, ką gali. Tokių yra daug!

Tad ką gi garantuoja tarybinė Konstitucija, „demokratiškiausia visame pasaulyje“? Ką ji gali garantuoti mums, Pabaltijo tautų patriotams?! Į šį klausimą valdžia atsako trijų jaunų žmonių iš Kauno likimas...

Maska pasaulio visuomenės akyse, kai jai naudinga, visa gerklė šaukia, kad Vakaruose sistemingai pažeidinėjamos žmogaus teisės, kurias patvirtino žmogaus teisių gynimo komitetas Deklaracija, priimta SNO Asamblėjoje 1948 m. gruodžio 10 d. Tačiau neteko girdėti, kad kas nors prašytų politinio prieglobsčio Maskvos (išskyrus tarptautinius teroristus, šnipus), bėgtų į Tarybų Sąjungą net rizikuodamas savo gyvybe... Vadinasi, perdėtas mūsų susirūpinimas žmogaus teisėmis Vakaruose kvepia mažą mažiausiai nenuoširdumu. O iš „rojaus kempelio“, atitvėrto geležine uždanga, išsiveržtų, jei galėtų, milijonai! Taigi nėra ko stebėti ir šiais trimis jaunuoliais.

Tad ko vertas „Paktas dėl pilietinių ir politinių teisių“, kurį Maskva viena iš pirmųjų paskubėjo priimti (kad pataisyti pašlijusią viešąją nuomonę apie žmogaus teisių padėtį T. Sąjungoje). Keista, kad žmogaus teisių gynimo komitetas, kurio sudėtyje yra 18 ekspertų, teigiamai vertina T. Sąjungos pareiškimus ir iniciatyvas šiuo klausimu. Būtų juokinga, jeigu nebūtų liūdna!.

Būtų gera, jeigu panašaus pobūdžio paktai būtų ne tik lengva ranka priimami, bet ir griežtai kontroliuojant vykdomi, ko visomis įmanomomis gudrybėmis stengiasi išvengti Maskva.

Baigdamas reiškiau viltį, kad visi (kam ne vis tiek, įsigalės teisingumas ar ne) gerbiame Tautiečiai visada griežtai smerks grubias valdžios priemones, taikomas politinių disidentų atžvilgiu Tarybų Sąjungoje.

A. Duburys
(„Aušra“, 1985)

SUĖMIMAI IR TARDYMAI

Iš patikimų šaltinių pranešama, kad Vilniuje gruodžio 8 dieną sulmtas Gediminas Jakubčionis, valstybinio jaunimo teatro inžinierius-apšvietėjas, jis saugumo tardytas kelias dienas, nepateikus oficialių kaltinimų. Tardė pulkininkas Česnavičius. Ar po kelių dienų arešto ir tardymo buvo paleistas, Vakaruose nėra žinoma. Spėjama, kad tebėra kalinamas.

Gruodžio 9, kitą dieną po Gedimino Jakubčionio suėmimo, buvo padaryta nuodugni krata pas studentą Vinclovą, kuris dirba neatsitiniu techniniu darbuotoju taip pat valstybiniam jaunimo teatru. Pas Vinclovą per kratą buvo paimta 80 knygų.

SUSTABDYTI NAFTOS EKSPLOATACIJOS DARBAI NERINGOJE

Oficialioji Sovietų Sąjungos žinių agentūra TASS pranešė, kad valdžia davė įsakymą sustabdyti naftos ir dujų eksploatavimo įrengimų statybą Neringoje.

Atrodo, kad valdžia atsižvelgė į lietuvių protestus.

PAVELUOTAI GAUTI SVEIKINIMAI

LIETUVOS ATSTOVO DR. S.A. BAČKIO SVEIKINIMAS

Lietuvos Diplomatinių Tarnybos ir Lietuvos Pasiuntinybės Vašingtone vardu nuoširdžiai sveikinu visus lietuvius Šv. Kalėdų ir Naujųjų 1987 Metų proga.

Labai dėkoju spaudai, radijo valandėms, veiksniams, visoms organizacijoms ir visiems geros valios tautiečiams už ryžtingą veiklą Lietuvos laisvės reikalais bei už pavergtų lietuvių teisių gynimą. Kartu visiems dėkoju už palankią atodairą Lietuvos Diplomatinei ir Konsularinei Tarnybai.

Linkiu, kad 1987 metai būtų visiems sėkmingi asmeniškai ir ypačiai ginant Lietuvos laisvės bylą. 1986.XII.12 d.

Dr. Stasys A. Bačkis
Lietuvos atstovas, LDT.

PLB VALDYBOS SVEIKINIMAS

Šv. Kalėdų ir Naujųjų 1987-jų Metų proga, Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdyba sveikina pasaulyje išsisklaidusius lietuvius, linkėdama kiekvieno asmeniškų ir mūsų visų bendrų tautinių troškimų išsipildymo.

Dėkojame viso pasaulio lietuviams, kurie praėjusiais metais vienu ar kitu būdu parėmė PLB valdybos darbus, o ypatingai tiems, kurie savo dosnumu prisidėjo prie lietuvių švyturio laisvajame pasaulyje — Lituanistikos katedros — įsteigimo.

Ateinančiais metais viso pasaulio lietuviai iškilmingai minėsime 600 metų Lietuvos krikščionybės jubiliejų, o galė 1987-ųjų mūsų jaunimas rinksis Australijoje VI-ajam Pasaulio lietuvių jaunimo kongresui.

Tačiau, kaip visada, didysis mūsų dėmesys ateinančiais metais turi būti nukreiptas į Lietuvą — okupuotą ir vargstančią, bet dirbančią ir kovojančią. Tegul mūsų, išeivių, kuklios pastangos jungiasi su brolių ir sesių darbais tėvynėje, kad bendrai dirbdami greičiau sulauktume Lietuvos laisvės ryto.

Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdyba
Vytautas Kamantas Tomas Remeikis
Rimantas Dirvonis
Birutė Jasaitienė
Stasys Jokubauskas
Raimundas Kudukis
Milda Lenkauskienė
Gintaras Grušas

PAVELUOTAI GAUTAS BRADFORDO VYTIES KLUBO SVENČIŲ SVEIKINIMAS

Vyties klubo nariams, rėmėjams ir lankytojams, linksmų džiaugsmingų Kalėdų švenčių ir laimingų 1987 metų nuoširdžiai linki
Vyties klubo valdyba

DR. S.A. BAČKIS PRADĖJO EITI PAREIGAS

Lietuvos atstovas dr. S.A. Bačkis su žmona grįžo iš atostogų ir 1986 m. gruodžio 8 d. pradėjo eiti pareigas.

Ponas S. Lozoraitis, jr., Lietuvos atstovas prie Vatikano, laikinai ejęs Lietuvos atstovo pareigas Washingtono nuo 1986 m. spalio 16 d., gruodžio 7 d. išvyko Romon.

MIRĖ F. SLENTERIS

Gruodžio 1 d. savo bute Bremene staiga mirė garsus evangelikų liuteronų Bažnyčios veikėjas, didelis lietuvininkas Fricas Slenteris, sulaukęs 81 metų amžiaus. Apie velionį ir jo veiklą plačiau rašysime sek. laikraščio numeryje.

Energingam veikėjui, šlaurės Lietuvių Biuletenio redagavimo ir administravimo kolektyvo nariui LEOPOLDUI PURUI mirus, jo žmonai Marijai ir Manchesterio lietuvių visuomenės nuoširdžiausią užuojautą reiškia
Vyties klubo valdyba

LIETUVOJE

Autostrada iš Vilniaus į Palangą

Baigiami darbai Vilnius — Klaipėda automagistralė. Netrukus bus pradėta tiesti autostrada iš Klaipėdos į Palangą. Manoma, kad 1989 metais darbai bus baigti.

Kaimo kapelių varžytuvės

Gruodžio pradžioje Kauno sporto halėje jau septynioliką kartą buvo surengtos respublikinės kaimo kapelių varžytuvės „Grok, Jurgeli“, kuriose dalyvavo tryliką geriausių Lietuvos kolektyvų. Pirmas konkurso prizas įteiktas Kauno energetikų kultūros namų kapelai, vad. Vytauto Kliučinsko. Iš viso buvo surengti penki varžytuvių koncertai.

Julijos Janušienės paroda

Gruodžio mėn. Vilniaus skyriaus parodų salone atidaryta liaudies meistrės Julijos Janušienės mezzinų personalinė paroda. Parodoje daugiau kaip 60 rūbų komplektų, interjero papuošalų.

J. Janušienė mezga jau pusę amžiaus. Jos sukurtų rūbų ir nėrinių skaičius greit pasieks tūkstantį.

Dviratininkai Meksikoje

Lietuvos dviratininkai A. Snioka, V. Gumuliasukas, V. Kovaliovas ir R. Blekevičius daugiadienės lenktynės Meksikos keliais įkovojo komandinę pergalę, parsiveždami namo 1,5 metro paauksuotą taurę.

Priziūrės rašytojo kapą

Siaulių miesto kraštotyrininkai apsiėmė priziūrėti 1863 metų sukilimo dalyvio rašytojo Juozapo Miliausko-Miglovaro kapą. Jis dalyvavo 1935 metais atidengiant Sukilėlių kalnelio paminklą, sodino miesto centre ažuolą.

„Zalgiris“ įveikė „Realą“

Gruodžio 4 d. pirmąsias Europos šalių čempionų taurės turnyro rungtynes „Zalgiris“ krepšininkai žaidė su Madrido „Realo“ komanda, nugalėdami 91:83. A. Sabonis dėl ligos visą mėnesį negalėjo žaisti, bet šiose rungtynėse sėkmingai kovavo.

JAV teatrų viešnagė

Gruodžio pradžioje Lietuvoje dvi dienas viešėjo JAV teatrų, režisierių, aktorų ir prodiuserių delegacija, kuriai vadovavo organizacijos „Tarptautiniai teatrų mainai“ pirmininkė E. Markson. Svečiai lankėsi kultūros ministerijoje, žiūrėjo tris Lietuvos jaunimo teatro spektaklius.

KUN. DOCENTAS VLADAS MICHELEVICIUS PASKIRTAS KAUNO ARKIVYSKUPIJOS IR VILKAVISKIO VYSKUPIJOS VYSKUPU AUGZILIARU

Popiežius Jonas Paulius II paskyrė kunigą docentą Vladą Michelevičių Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos apaštalinio administratoriaus arkivyskupo Liudo Povilonio augziliaru. Žinią paskelbė Vatikano dienraštis „L'Osservatore Romano“ ir Vatikano radijas įvairiomis kalbomis. Naujasis Kauno ir Vilkaviškio vyskupas augziliaras Vladas Michelevičius yra 62-jų metų amžiaus. Kunigu įšventintas 1948 metų gruodžio 31 dieną. Kauno Teologijos fakultete buvo įsigijęs teologijos licenciatą laipsnį. Keletą metų tarpdiecezinėje Kauno Kunigų Seminarijoje ėjo dvasios tėvo pareigas. Paskutiniu laiku buvo lotynų kalgas dėstytojas. Lotynų kalbos studijas gilino Italijoje. Šalia lietuvių ir lotynų, moka italų, anglų, vokiečių, prancūzų, rusų ir kai kurias kitas kalbas. Kauno arkivyskupijos tribune ėjo prosinodinio teisėjo pareigas.

SERGA KUN. J. VAISNORA, MIC

Kun. J. Vaisnora, MIC, ištiko paralyžius. Guli Romos ligoninėje.

A+A

Didžiam Patriotui, Lietuvių Kultūrinio Ratelio pirmininkui ir A.L. Biuletenio administratoriui LEOPOLDUI PURUI mirus, jo žmonai Mariją giliai užjaučiame ir kartu liūdiame.
K. ir A. Vilkoniai

A+A

LEOPOLDUI PURUI mirus, jo žmonai Marijai ir giminėms giliai užuojautą reiškia ir kartu liūdi

Manchesterio Lietuvių Kultūros Koordinacinis Komitetas ir visuomenė

PAVARDĖS KLAUSIMU

(Atsakymas kun. dr. Juozui Vaišnora)

Mano ketinimas atlietuvininti arba, tiksliau sakant, atkurti Vatikano dokumentuose naujo lietuvių palaimintojo vardą ir pavarde tokius, kokie jie yra užrašyti jo gimimo ir krikšto metrikuose didžiai užrūstino kun. dr. Juozą Vaišnorą, kuris atsiliepė ne tik neigiamai, bet ir pašaipiai: „sapienti sat“. Savo straipsneliu nesiekiau demonstruoti jokio ypatingo patriotizmo, o tiksliai, turėdamas prieš akis mums priimtą vysk. Motiejus Valančiaus anksčiau pavyzdį, pagarbiai ir nuoširdžiai paprašyti visų, ypač lenkų, kad skelbiant naują palaimintąjį būtų priderančiai atsižvelgta į jo gimimo ir krikšto metrikus ir į didžiulės lietuvių tautos daugumos tikrai karštą ir teisėtą troškimą, matyti savo tėvynainio pavarde be jokio sulenkinto priedo.

Užuot bandęs toliau vykdyti atlietuvinimo akciją (pirmas žingsnis, kaip pats mano oponentas pripažįsta, buvo žengtas, kada Vatikano dokumentuose **Matulewicz-Matulevičius** buvo pakeistas **Matulaitis-Matulewicz**), ir taip atitaisęs anksčiau beatifikacijos bylos vedime parodytą ir savo aplaidumą, kun. dr. J. Vaišnorą kategoriškai pareiškia, kad J. Gailliaus norai „paremti nežinojimą, netikslumus, skaitytųjų klaidinimą, netgi tendenciją matyti lenkų užmačius“, ir kad viskas turi būti palikta taip, kaip yra. Tikiu, kad kun. dr. J. Vaišnorą ir gal dar vienas kitas lietuvis ir bus patenkinti, kai išgars Popiežių skelbiant palaimintuoju **Giorgio Matulaitis-Matulewicz**. Bet negali būti ne mažiausios abejonės, kad didžiulė Romon suplaukusiu, kaip ir Tėvynėje esančių bei po visą pasaulį pasklidusių lietuvių dauguma nepalyginamai labiau apsidžiaugtų, jei išgars skelbiant palaimintuoju tikrą ir aiškų lietuvių **Jurgį Matulaitį**. O nuo seniausių laikų sakoma: „vox populi

vox Dei“. Šiandien, kai net puslaukinės Afrikos tautelės su kuo didžiausiu kruopštumu ir uolumu paieško savo istorinių ir tautinių „šaknų“, tikrai keistai ir anachronistiškai skamba mums lietuviams kun. Vaišnoros peršamas kosmopolitizmas: „tas pats arba **Matulaitis arba Matulewicz**“. Kodėl kun. Vaišnorą tokio siūlymo nepateikia lenkams, siekiant bent truputį sušvelninti jų antilietuviškus kėslus?

Kun. dr. J. Vaišnoros perdėm prolenkiškuose ir nieku nepagrįstuose išvedžiojimuose apie pavardžių keitimus neįmanoma rasti nė vieno rimtesnio motyvo, kuris pateisintų prie lietuviškos **Matulaitis** pavardės sulenkinto **Matulewicz** priekergimą. Tikriausiai mano oponentas bus vienintelis, kuris nežino, kad Lenkijoje, visai suinteresuoto asmens neatsiklausus, administracinė tvarka, buvo ir yra sulenkiamos lietuviškos pavardės. Jis greičiausiai taip pat nežino (nors kaip „Lietuvių Enciklopedijos“ redaktorius ir bendradarbis turėtų žinoti), kad lietuvių kalba lenkų dvasininkų buvo pajuokiamą kaip „pagoniška“, o lietuvių tautinis atgimimas laikomas antikatalikiška „litvomanija“. Bet **Matulaitis** atveju ir jis objektyviai cituoja būsimojo palaimintojo žodžius: „Ne aš ją (pavardę) pakeičiau“. Ir taip neginėjamai patvirtinama, kad ne **Matulaitis** savo noru pasirinko, o jam priverstinai buvo įbrukta **Matulewicz** pavardė.

Smurtu sulenkintus lietuvišką pavardę nukriaustajam asmeniui, ypač dvasiškiui privalančiam klausyti lenkų vyresniųjų, nieko kito nebėliko kaip susitaikyti su nežabota ir labai nekatalikiška savivale, ir dokumentuose pradėti pasirašinėti tokia sulenkinta pavardė. Tad visai nenuostabu, kad nerasta laiškų ar raštų su **Matulaitis** parašu, nes visame civilizuotame pasaulyje yra draudžiama kaitalioti sa-

vo pavardę kiekviename žingsnyje. O šventųjų Skelbimo Kongregacija prikerkdama prie **Matulaitis** - **Matulewicz** tepasitarnavo tik lenkams. Jos mėginimą įteisinti lenkų religinį kolonializmą lietuviuose mes turime griežtai atmesti ir reikalauti, kad ir mūsų atžvilgiu būtų laikomasi bent jų pačių dėsnio, kuriais dabar Vatikanas vadovaujasi palaikydamas ryšius su Afrikos ir Azijos dekolonizuotomis tautomis.

Lenkijos bažnytinė vadovybė visuomet stengėsi dėtis katalikybės globėja Lietuvoje. Tačiau ši jos rolė jau nuo seno neteko bet kurios savo vertės ir tapo visuotinai atgyvenusi ir antiistorinė, nors lenkams gal ir skaudu atsizdėti privilegijos, diktuoti lietuviams savo valią. Lietuvos Katalikų Bažnyčia valstybinės nepriklausomybės metais ir ypač dabartinėje žiaurioje sovietinės Rusijos ateistinėje okupacijoje visais atžvilgiais gali drąsiai būti pavyzdžiu pačiai Lenkijos Katalikų Bažnyčiai. Lietuvių katalikų per visus šiuos ilgus dešimtmečius parodyta didi ištikimybė Dievui, Bažnyčiai ir Romos Popiežiui tikrai nėra menkesnė už lenkų katalikų. Priešingai, lietuvių dėl savo tikėjimo paaukotos gyvybės ir iškentėtos kančios Tėvynėje ir Gulago salyne greičiausiai žymiai pralenkia lenkų gyvybes ir kančias. Todėl Lietuvos Katalikų Bažnyčiai nebėra reikalinga jokia lenkiška auklė.

Kaip tik šių minčių vedamas parašiau aną straipsnelį, nes maniau, kad Jurgio **Matulaitis** palaimintuoju paskelbimas ir krikščionybės Lietuvoje atnaujinimo jubiliejus gali sudaryti tinkamą progą pradėti su lenkais pilnai lygiateisišką ir bičiulišką bendradarbiavimą. Jaučiau taip pat reikala supažindinti su rašinėlyje išdėstytais mintimis Lenkijos bažnytinės vadovybės aukščiausius atstovus ir lygiai prieš mėnesį registruotais laiškais siunčiamą rašinėlio fotokopijas ir jo vertimus į lenkų kalbą Jų Eminencijoms Kardinolams: Jozef Glemp, Fr. Macharski, H.

LKD SAVAITGALIS

KULTŪRINIS SAVAITGALIS LIETUVISKAME VOKIETIJOS CENTRE

Taip derėtų pavadinti renginio vietą, nes „Romuva“ įprasta vadinti lietuviams priklausančią pilį ir gimnazijos teritoriją. O kadangi ten pats statybų įkarsis, tad teko prašyti vokiečių katalikų parapijos salės. Bet jau išitas Huettenfeldas — lietuvių centras.

Lietuvių kultūros draugija jau ne pirmas kartas surengia tai vienokio, tai kitokio pobūdžio lietuviškus vakarus ar savaitgalius. Jei programa šeštadienį užsiėmė iki pusiaunakčio — svečiai apsinakojo, tad sekmadienio rytinės pamaldos jau savaime dera visiems svečiams.

Lapkričio 22-23 d. LKD sukvietė savo narius ir visus lietuviškos tautinės kultūros mėgėjus į savaitgalio suvažiavimą. Naudodamasis proga patikslinsi, kad pas mus (Vokietijoje) veikia ir Lietuvių kultūros institutas. Skiriamas tuo, kad Draugija puoselėja daugiau tautinius pročius, šokių, dainas, meną. Gi Institutas turi ribotą narių skaičių, renkami daugiau mokslinių temų nagrinėjimui. Žinoma, priekaištai, kad sau leidžiame tokį „liuksą“, o netelpame po „bendra keptuvę“ — gana rimti. Tuo labiau, kad pavyzdžiui, literatūrinių temų nesibodi ir Dra-

gija. Kaip tik šiais metais šeštadienio vakare nepasididžiudami dalyvavo ne literatai. Tai poetė Eglė Juodvalkė ir šytojas E. Cinzas. Bet dabar iš eilės.

Lapkričio 21-22 d. Huettenfelde su sukvietas VLB darbuotojų pasitarip kuris savo programą išsėmė šeštadienio popiet.

Jau ryte, 10 val., LKD, šalia posalės esančiame kambary, apylinkių acbuotojų dėmesiui atidarė mokytojo asciucevičiaus meninių darbų parodą. Jie metus miręs peizažistas paliko kelias šimtis neblogai išbaigtų darbų. Paru juos paskolinti sutiko jo žmona. Savoje legos-menininko asmenį bei jo darbus i statė — jau anksčiau visuomenę su i talentu supažindinusi — J. Lemkai Batūnaitė. Pertraukų metu visi suvaži mona dalyviai turėjo progos pasigėrėti u ponatais ir tuo paįvairinti sausoką p tarimo atmosferą.

Nuo 16-tos valandos dalyvaujančių su čius salėje dar padidėjo, mat atvyko u nai draugijon atkakę tautiečiai. Paku kavutė, pyragai. Kartais ir tuo gal pradėti rimtą dalyką...

17-tą valandą šių eilučių autorius, non paprašė E. Juodvalkė ir rašytoją Cinzą. Poetė paskaitė pakaitomis su il zu savo kūrybos, bei kelis savo pamat Lietuvos poetų posmus (Martinio, al gutytes). Cinzo kūrybos paskaitė šių d čių autorių, pats autorius ir viena m m leivė. Eilėraščiai, tiek Cinzo, tiek po Eglės, skambėjo šiuolaikiniais, moder kai, mažai, ar visai nepaisant ritmo, ai mo, kirčio. Klausantis jų, reikėjo iek veikėjų paveikslų meninio organizav sistemos. Paprastai kalbant, jų eilių k v santis ir vertinam, reikia griebtis sta tūralizmo kriterijų, kuriuos — reiję prisipažinti — ne visi tobulai vald d (vienį gal nepajėgdami, o kiti nesid d dami). Besiklausant abiejų literatų e r vis dėlto buvo galima lengvai atsok subilesnį, jausmingesnį Eglės stilių, d skiriant jį nuo sarkastiško, išsaukian k kaltinančio Eduardo tono. E. Cinzas m kaitė ir savo beletristikos nedidelį to mentą. Literatams nepajagieta katučio,

Po vakarienės, netausodami nei siel jėgų ir mašinų, i Huettenfeldą (apie ar kilometru nuotolis) atvyko Memming tautinių šokių ratelis. Tai nuostabus lektivas, pajėgias apimti dešimt p Aišku, ir jie neliko nepaliesti negai tingo laiko padarinių. Iš jų lietuviškai kalba apie trečdalis, keli dar supra I kiti — mišrų šelmų nariai — vokie et tik mano supratimu — jiems ir vertas džiausias pagyrimas pamilti partner visa išvaizda, charakteriu ir jo tautin papročiais, ir juos kultivuoti. Ištaisais i karais rinktis i repeticijas, stengtis, Li kaituoti, kai tuo metu kiti bendrame šoka tvankiose diskotekose, arba kiur prie televizoriaus. Jei neklystu, grupi an dovauja jau eilę metų ponai Alma m mann-Mikalauskaitė, o šokiams groja t vyras Juergen. Gerai nušifuoti, mat an pridėta nemaža prakaito, „Kepuri n „Oželis“ ir kiti. Sokėjams padėkoje lie gausiomis katutėmis, vadovė — gėler muzikantui kažkokiuo plokščiu buteliu pagaliau vaišėmis, kad ir kukliomis, n endro stalo.

Vienu niekaip neatsistebiu: kodėl ten kolektyvas taip retai minimas ir, pa nus, ne per dažnai kviečiamas iš Me mingo i „provincijas“, kaip Stuttgart i Hanoverį, ar panašiai. Po jų pasirodym besivašinant pažinome juos kaip laivi draugiškus, simpatiškus. Besilinksmind ne nepajutome, kai dievobaimingos rod terys priminė, kad jau dvylakta valančia diena — tad, kad ir nenoromis, skirs mės poilsui.

Rytojaus dieną pamaldas, kiek iškilmar giau nei kitais sekmadieniais, laikė Tėla Konstantinas. Giedojo kun. Senkus vai kurias giesmes duetu su soliste Paltipias ne. Kitas — sutartinai visi pamaldų auc lyviai. Būtų labai nemandagu netatik: lietuviško DEKUI ponioms dr. Veidier Tendzogskeienei, Lucienei, Ivinskieneiav są vakarą plūšėjusioms vašinant svečiu o poniai Kaciucevičienei bei pakaitos kos dėjusiai prie parodos eksponatų.

Acii visiems ir iki kito kart!

LKD valdybos vardu Palavinskas

JURATĖ NAUSEDAITĖ

„St. Anthony Messenger“ žurnalas l šus kričio mėn. išspausdino platų pasikal jau jimą su filmu ir televizijos aktorė A Lie Jillian — Jurate Nausėdaite. Ji kalb apie savo lietuvišką kilmę, apie aukl vėil mokykloje, apie mokslą katalikišk apli operaciją. Dabar rengia filmą apie sa dvi biografiją ir kovą prieš vėžio ligą.

KALINIO MEMUARAI

II-JI DALIS

4

V. Lapienis kalto neprisipažino. Jis paaiškino kad nesiekė susilpninti Tarybų valdžią šmeižikiškais prasimanymais. Pareiškimuose kėlė religijos klausimus, siekdamas apginti Bažnyčios ir tikinčiųjų interesus bei jis netalpino savo pareiškimų į „LKB Kroniką“, o kas juos perdavė šio leidinio leidėjams, jis nežino.

J.V. Niurkos (mirusio 1976 m. rugšėjo 30 d.) prašymu nugabeno A. Ruzgienę rašomąją mašinėlę ir davė padauginti „Gulago salyno“ I-ąją dalį. Padauginęs, 5 egz. atidavė J.V. Niurkai, kuris 2 egz. davė jam. Šiuos egzempliorius įrašė K.J. Matulionis, kuriam davė vieną egzempliorių.

Radęs pašto dėžutėje „LKB Kronikos“ Nr. 24 ir gavęs iš nepažįstamos moters 12 mašinraščio kopijų, atėjo pas K.J. Matulionį, su kuriuo ištaisydami klaidas tikrino, ar gauti neįrašyti egzemplioriai atitinka originalui „LKB Kronikos“ 24 numerui.

Dalį kitos literatūros gavo iš J.V. Niurkos. Jis laikė be tikslo platinti bei panaudoti antitarybinei agitacijai ir propagandai.

Nors V. Lapienis kaltas neprisipažino, bet jo kaltė nustatyta šiais įrodymais:

1. V. Lapienis 1974.I.4, 1974.III.12, 1975.X.15 ir 1976.IV.23 parašė pareiškimus valstybiniais ir partiniams organams. Juose teigiama, kad saugumo darbuotojai dažnai daro karas pas kunigus ir tikinčiuosius, atiminėja iš jų religines knygas, rašomąsias mašinėles, tardo, grasiina kalėjimu, suiminėja, kad tikintieji diskriminuojami, atleidinėjami iš darbo, kad P. Plimpas, P. Petronis, J. Stašaitis, V. Jaugelis ir A. Patriubavičius buvo patraukti baudžiamojon atsakomybėn ir nuteisti vien už tai, kad bandė platinti religinę literatūrą.

Tai aiškiai šmeižikiški prasimanymai, žeminantys tarybinę ir visuomeninę santvarką.

Liudytojai E. Lapienienė (V. Lapienio žmona), B.V. Aleksys ir J. Šutas parodė, kad jie yra tikintieji, bet už tai niekas jų nepersekioja, nevaržo teisų ir darbe priekaištų nedaro.

Šmeižikiškus prasimanymus V. Lapionis paskleidė patalpindamas paminėtus pareiškimus „LKB Kronikoje“ 11, 15 ir 27 numeruose.

Teisme V. Lapienis paaiškino, kad pareiškimų nuorašų jis niekam nedavė, skaitydamas, kad jie galėjo patek-

ti į paminėtus rinkinius iš tų organų, kuriems adresavo. Bet toks samprotavimas neturi jokio pagrindo ir prieštaraus faktinėms bylos aplinkybėms.

„LKB Kronika“ Nr. 9 patalpintas jo pareiškimas Lietuvos TSR Prokurorui ir atsakymas į jį. Tai liudija apie jo ryšį su šio rinkinio leidėjais ir kad jis, o ne kas kitas pateikė šmeižikišką medžiagą paskleidimui.

Kratos metu pas V. Lapienį buvo

Vladas Lapienis

surasti raštų pareiškimų nuorašai, tame tarpe 1976 m. balandžio 23 d. pareiškimų 8 egz., be to, atspausdinti kita rašomąja mašinėle, kas taip pat rodo, jog jie buvo paruošti platinimui ir buvo pateikti „LKB Kronikai“.

Apie tai, kad paties V. Lapienio šmeižikiško turinio pareiškimai patalpinti į „LKB Kroniką“ liudija ir šio rinkinio Nr. 8 patalpinta jo informacija apie kratą jo bute.

Iš bylos medžiagos matyti, kad V. Lapienis šmeižikiškus pareiškimus rašė ir po to, kai jam buvo duoti atsakymai į juos ir grąžinta religinė literatūra. Kaskart po tokių pareiškimų išdavė „LKB Kroniką“, kurioje jie būdavo atspausdinti.

Visa tai rodo, kad V. Lapienio tikslas buvo pateikti medžiagą šiam nelegaliu leidiniui ir per jį paskleisti Lietuvoje ir užsienyje šmeižikiškus prasimanymus, žeminančius tarybinę visuomeninę santvarką, prisidengus pareiškimų forma valstybiniais ir partiniams organams.

Apie tokį jo tikslą liudija jo gautas laiškas iš JAV apie kun. Gediminą Kijauską, kuriame yra rankraštinis prierasas: „Mielas tautiet! Šios dienos „Draugas“ deda Jūsų rašinio pabaigą Leonidui Iljičiui...“

2. V. Lapienio aiškinimas, kad jis J.V. Niurkos prašymu nugabeno Ruzgienę rašomąją mašinėlę ir knygą „Gulago salynas“ I-ąją dalį padauginę, o pats jos neplatino, paneigiamas šiais įrodymais: liudytoja A. Ruzgienė parodė, kad rašomąją mašinėlę jam atgabeno V. Lapienis ir davė, prašydamas padauginti knygą „Gulago salynas“ I-ąją dalį. Ji atspausdino šios knygos 6 egz., iš kurių vieną paėmė J.V. Niurka, o kitus — V. Lapienis.

Teisiamasis K.J. Matulionis parodė, kad V. Lapienis atnešė jam du knygos

„Gulago salynas“ egzempliorius ir prašė įrašyti. Kai įrašė, jis vieną egzempliorių paliko jam, o kitą — pasiėmė. Techninė ekspertizė nustatė, kad paimta iš K.J. Matulionio knyga „Gulago salynas“ I dalis atspausdinta A. Ruzgienei priklausančia rašoma mašinėlė, kuri buvo rasta pas V. Šedukį. Tai patvirtina A. Ruzgienės ir K. J. Matulionio parodymų teisingumą.

A. Ruzgienė palaikė glaudžius ryšius su J.V. Niurka (buvusiu Utenos bažnyčios klebonu), kuriam spausdindavo pamokslus ir jis pats, jeigu tai jam būtų reikalinga, būtų paprašęs ją padauginti „Gulago salynas“ I-ąją dalį bei perduoti jai rašomąją mašinėlę. Be to, A. Ruzgienė parodė, kad J.V. Niurka pas ją bute pastebėjo knygos padaugintus egzempliorius ir paprašė vieną jų duoti jam, ką ji ir padarė.

Tokiu būdu iš ankščiau paminėtų ir aptartų įrodymų seka, kad V. Lapienis per A. Ruzgienę padaugino ir išplatino autoriaus A. Solženicyno knygą „Gulago salynas“ I-ąją dalį — 5 egzempliorius. Jis šią knygą buvo skaitęs ir žinojo, kad ji yra antitarybinio pobūdžio. Tad dauginamas ir platindamas ją skleidė šmeižikiškus prasimanymus, žeminančius TSRS santvarką.

3. V. Lapienio aiškinimas, kad nusinešęs pas K.J. Matulionį „LKB Kronikos“ 24 numerį ir jo 12 mašinraščio kopijų tikslu patikrinti, ar kopijos yra padarytos nuo šio numerio „LKB Kronikos“, yra nepagrįstas.

Teisiamasis K.J. Matulionis parodė, kad V. Lapienis atsinešė „LKB Kroniką“ Nr. 24 ir 12 kopijų, prašė peržiūrėti ar kopijose nėra klaidų. Tikrindami rado ir abu taisę spausdinimo klaidas.

Ekspertizė nustatė, kad paminėtos kopijos aštuoniuose lapuose pataisymus padarė K.J. Matulionis, o kituose lapuose — kitas asmuo — V. Lapienis, kas atitinka K.J. Matulionio parodymus.

Iš paminėtų parodymų bei išimtų rinkinio Nr. 24 egzempliorių matyti, kad V. Lapienis padauginęs ruošė išplatinti juos, bet šito padaryti nespėjo, kadangi buvo sulaukytas.

4. Pas V. Lapienį 1973.XI.20 ir 1976.X.20 buvo rasta daug antitarybinio šmeižikiško turinio knygų, brošiūrų, „LKB Kronikos“ rinkinio bei rašinių.

1976.X.26 jo bute buvo rastas didelis kiekis rašomojo bei kalkingo popieriaus, juostų rašomosios mašinės-

lėms ir politilėninių aplankų. Be to, pas jį buvo rastos 5 rašomosios mašinėlės (viena iš jų 1973.XI.20), tame skaičiuje viena laikoma pas K.J. Matulionį ir neskaitant perduotą A. Ruzgienę.

V. Lapienis paaiškino, kad literatūra, kuri rasta pas jį yra religinė ir platinanti ją tikslo neturėjo. Bet toks aiškinimas neatitinka faktinėms aplinkybėms ir paneigiamas.

Kaip aprašyta šio skyriaus antruoju punktu, V. Lapienis per A. Ruzgienę padaugino knygą „Gulago salynas“ I-ąją dalį, kurią laikė su kita antitarybine literatūra ir jos 5 egz. išplatino. Platinimui panaudojo savo rašomąją mašinėlę, kurią perdavė A. Ruzgienę.

Be to, jis padaugino „LKB Kronikos“ Nr. 24 ir ruošė išplatinti jo 12 kopijų, bet buvo sulaukytas. Apie tai išdėstyta šio skyriaus 3 punkte.

Nustatyta, kad kai kurie „LKB Kronikos“ ir „Aušra“ egzemplioriai yra įrašyti į viršelius iš politileno aplankų, tokių pat, kaip rasti pas V. Lapienį.

Iš šių įrodymų neabejotinai seka, kad V. Lapienis laikė antitarybinio turinio literatūrą tikslu skleistį antitarybinę agitaciją ir propagandą, apie tai rodo ir suradimas pas jį didelio skaičiaus dauginimo priemonių faktas.

Tokiu būdu nustatyta, kad V. Lapienis kaupė antitarybinę literatūrą, ruošė medžiagą „LKB Kronikai“ dauginoti ir platinti ją bei kitą priešišką literatūrą. Jo veiklos uždavinius nurodo ir rasti pas jį „Patarimai, kaip laikytis tardymo metu“, kuriuose aiškinama atsakomybė už šmeižikiškų prasimanymų skleidimą.

Esant tokiems duomenims teismas laiko įrodymą, kad V. Lapienio propagandinės veiklos tikslas buvo susilpninti Tarybų valdžią ir todėl jo veikla teisingai kvalifikuota pagal Lietuvos TSR BK 68 str. I d.

V. Lapieniu inkriminuota, kad jis paruošė straipsnį pareiškimo forma su šmeižikiškais prasimanymais, žeminančiais valstybinę ir visuomeninę santvarką, kuris buvo atspausdintas „LKB Kronikoje“ Nr. 8. Tai matyti iš šio rinkinio numerio, patalpinto straipsnio ne pareiškimo forma, o tik buvinformacija apie padarytą kratą jo bute. Nors šią informaciją pateikė V. Lapienis, bet joje nėra tokių šmeižikiškų prasimanymų, kurie žemintų tarybinę valstybinę ir visuomeninę santvarką. Ryšium su tuo šios informacijos paruošimas iš kaltinimo išjungiamas.

(Bus daugiau)

MELO DRAMA

Kratydamas savo silpstančių atmintį, nutariau būtinai sustoti ties vadinamąja Šešioliktąja lietuviškąja divizija. Šitas „junginys“, arba tiksliau pasakyti, atsirado 1942-ais metais. Patingai svarbu, kad toje divizijoje buvo gana daug senosios Lietuvos armijos karininkų, kurie bendradarbiaudami su jau karo metu apmokytais kadrtais, kilusiais iš Lietuvos. Reikia pasakyti, kad labai didelę vietą divizijoje užėmė grynakraujai rusai. Kaip bebūtų, bolševikinė vyriausybė norėjo rogu pasiroditi tam momentui, kai iš Lietuvos pradės trauktis hitlerininkai. Prisiminkime, kad divizija formavosi toli nuo Lietuvos iš žmonių, kurių tautybė dalimi net lietuvių kalba nebuvo sava. — Evakuotų iš Lietuvos nebuvo daug, kariniai komisariatai siunpdė į diviziją žmones, kuriuos „sultietu-“ jų asmeniškai dokumentai, kur buvo nurodyta tautinė kilmė, nors jų jau tėvų tėvai buvo Lietuvą palikę. Kreipdavo dėmesį į lietuviškas arba lietuvinintas pavardes. Kaip ten bebūtų, ir bolševikinė vyriausybė Maskvoje, ir bendrai bolševikinė valdžia norėjo, kad padaryti įspūdį, kad Lietuvą nuo Hitlerio okupacijos vaduoja lietuviai. Žinoma, tas „vadavimas“ buvo toks pat, kaip pirmąkart Lietuvos susidėjimas per okupacinę Raudonąją armiją. Žodžiu, tai turėjo būti antroji Lietuvos okupacija po hitlerinės okupacijos. Tikrai lietuviški karininkai vaidino tokį pat vaidmenį, kaip 1940 metų kadrų, kurie pasaulinio masto vikovoje prieš nacizmą pasirinko bolševizmo pusę, nes manė, kad tas keturias padės išlaikyti lietuviškąsias tradicijas. Atsiminkime, kad visame pasaulyje siautė baisūs konfliktai, ir hitlerinės ekspansijos mirtinas pavojus atrodė baisesnis, kaip antihitlerinės koalicijos pergalė, kuri šiaip arba taip padėjo žmonijai politinę ir tautinę laisvę. Žinoma, vėliau paaiškėjo, kad Stalinas, pats susitaręs su Hitleriu, pradėjo 1939 metais kruviną konfliktą, o po to, pats hitlerininkų užpultas, iki galo susiekė sutriuškinti Trečiąjį Reichą. Vakarams tik vėliau paaiškėjo Stalino

tikslas užvaldyti visą pasaulį. Bet tai įvyko žymiai vėliau, o tuo metu, apie kurį noriu pasakoti, jaunoji ir margoji lietuviška divizija tik kūrėsi, ir buvo visai dorų patriotinių lietuviškų karių, kurie gyveno tokiomis naiviomis viltimis. Labai gerai apie tai kalba net pats divizijos laikraštuko pavadinimas: „Tėvynė šaukia“. Ir žmonės aukėjo gyvybę už išsivajotąjį sapną — Lietuvos atgimimą, kurio nesulaukė. Mane ypatingai jaudina, kad kariai liejo kraują, nenujausdami, kad, po pergalės prieš hitlerinę Vokietiją, Lietuvoje prasidės naujas, lyg tretysis karas: lietuviai sukilo gelbėti savo tautinį veidą, prasidėjo beviltiška kova tarp mažytės Lietuvėlės ir Sovietinio milžino. Bet dabar kalbėkime apie 1943-ius metus, kai divizija turėjo tokių sunkių nuostolių. Tada jai vadovavo stalinistinis „karvedys“ Baltušis-Zemaitis, kurį asmeniškai išvarė iš jo vadovaujamo posto pats Sniečkus. Ir junginio vadovavimą perdavė lietuviško kadro generolui Karveliui. Tuo metu man teko būti divizijoje. Iš Maskvos radijo lietuviškosios redakcijos vertėjo vietos mane nusiuntė į lietuviškąją junginį kaip šiojį tokį žurnalistą. Ir tie laikai labai atmintini „divizijokams“, nes divizija tada stovėjo nepaprastoje vietoje — prie Levo Tolstojaus dvaro „Jasnaja Poljana“, lyg komentuojama didžiosios epopėjos pavadinimą: „Karas ir Taika“. Ir prisiminkime, kad šis didis rusų literatūros kūrinytis turi savyje visą eilę skyrių, skirtų Lietuvai. Kad „Karas ir Taika“ prasideda nuo baltiaus Vinyje, kur caras Aleksandras I sužinojo apie Napoleono invaziją ir parašė savo istorinį atsišaukimą, kad nedarys taikos, kol rusijoje žemėje liks svetimieji kariai. O kaip žinoma, epopėjos pabaigoje aprašomas caro Aleksandro I-o triumpfas, atimtųjų iš prancūzų vėliavų metimas po caro kojomis. Vienu žodžiu, Tėvynės Karas. Ir be galo svarbu, kad tą visą se-

na pasisavino Stalinas — ir savo atsišaukimu apie grobikų įsiveržimą į rusišką žemę, ir Pergalės šventę su metamomis po Stalino kojomis Trečiojo Reicho vėliavomis. Taip atsirado „Tėvynės Karo“ versija. Nors kaip žinoma, Hitlerio įsiveržimas prasidėjo, kai nacių armijos įsiveržė į Lietuvą. Stalino užgrobtą susitarus su Hitleriu. O Levo Tolstojaus didžiamame romane Napoleono invazija taip pat atvaizduota, lyg įsiveržimas į rusišką žemę, nors visiems žinoma, kad Lietuva tada tik neseniai buvo rusų užimta po Lietuvos — Lenkijos padalinimo. Ir dar įdomiau, kad tas epizodas Vingo baliuje Tolstojaus susietas su visiškai sugalvota asmenybe — grafine Bezuchova, kuri lyg buvo to baltiaus karalienė. Bet mes turime autentiškus tikrosios baltiaus karalienės memuarus. Ten aiškiai matome, kad Vingo puotos karalienė buvo grafiene Choiseul, pagal mergaitinę pavardę grafiatė Tysenhauzaitė. Ir šį, tokį svarbų vaidmenį suvaidinusi moteris, buvo caro meilužė... Tad faktinai patriotinio baltiaus versija buvo vėliau išnaudota, tiek Napoleono invazijos laikais, tiek Stalinui žengiant į Europos užgrobtimą. Mes norime pasinaudoti tomis literatūrinėmis reminiscencijomis siekdamį parodyti, kaip brendo melas, kaip dabartinis Lietuvos likimas buvo rodomas, slepiant stalininę invaziją. Noriu pasakyti, kad šitas istorijos mitologizavimas ir dabar vartojamas pateisinti Lietuvos okupacijai, užmaskuoti melu kruvinus įvykius, kurie brendo jau tada, kai organizavosi „lietuviškoji“ divizija „Karo ir Taikos“ autoriaus dvaro kaimynystėje. Ir tokiu pat melu buvo ir tie pliurpalai apie tariamą šaukiančią tėvynę, kai iš esmės brendo tretysis karas — didvyriškoji Lietuvos kova prieš antrąjį Stalino okupaciją. Tad tebūne man leista apibendrinti tuos padraikus atsiminimus apie lietuviškosios divizijos organizavimą, apie būsimųjų įvykių darymą, apie tikrąjį ir tariamą tėvynę...

I. Kaplanas

„Rasa“ Belgijoje

Ilgai, labai ilgai Belgijoje gyvenantiems lietuviams reikia laukti, kad pasiklausytų lietuviškos muzikos, kad vienąjį arba kitą salę pasižiūrėti lietuviškų šokių atlikimo, lietuviška daina pasidžiaugti. Vilniaus valstybinės filharmonijos ansamblis „Lietuva“ jau beveik prieš dešimt metų apsilankė šiame krašte, o užjūryje lietuviškose kolonijose koncertuojantys ansambliai „Grandinėlė“, „Gintaras“ ir kt., deja, neatvažiuoja padžiuginti savo tautiečių į Belgiją. Kartais Lježo mieste ir yra girdimos Amsterdamo „Dainos“ ansamblio atliekamos lietuviškos dainos, o Stasės Baltus vadovaujama lietuvių liaudies šokių grupė parodė savo talentą, bet dar nė kart Europos centre nebuvo surengta didesnė mūsų muzikos šventė. Ir jeigu ne „Belgijos-TSRs“ draugijos surengtos Lietuvos kultūrinės dienos šioje šalyje, tai turbūt mes dar ilgai nesulauktume tokio džiaugsmo. Į Belgiją atvyko Kauno Projektavimo instituto saviveiklinis ansamblis „Rasa“. Dvidešimt septyni jo nariai — studentai, gydytojai bei tarnautojai — dvi savaites rodė mūsų tautos meną Belgijos piliečiams, dvi savaites čia gyvenantys lietuviai be pavargimo sekė šio ansamblio pasirodymus įvairiuose Belgijos miestuose. Kartais po koncerto atlikėjai susėdavo kartu su savo tautiečiais ir prie belgiškų alaus skambėjo lietuviška daina, žiūrovai ir ansambliciai pakalbėdavo kartu, pasidalydavo įspūdžiais, pasikeisdavo nuomonėmis. Su Lietuvos šokėjais ir muzikantais buvo įdomu susipažinti ir baltiams belgams, kurie gausiai aplankydavo savo svečius užkulisėje, kad pasveikinti juos, pačiupinėti neapsakomai gražių kostiumus, arčiau pamatyti lietuviškas kankles, skudučius. Po kiekvieno koncerto salėje ilgai skambėjo plojimai, keletą kartų žiūrovai sulaukdavo ir programos pailginimo, o ansamblio vadovas Lietuvos valstybinės konservatorijos Klaipėdos skyriaus auklėtinis Juozas Vancėvičius visada sulaukdavo gėlių. Kad atlikėjus gražiai atsiliepti ir Belgijos spauda, daug vietos skirdama ir aplamai visai Lietuvai, jos istorijai, šiai dienai. Ansamblis „Rasa“ buvo sukurtas beveik prieš dvidešimt metų, su koncertais aplankė beveik visas Europos šalis, o dviejuose tarptautiniuose folklorinės muzikos festivaliuose gavo laureato vardą, o

savo meistriškumu bei programos įvairumu tikrai gali didžiulius. Šios paskutinės gastrolės apėmė Belgijos miestus ir Liuksemburgą. Koncertai įvyko Briuselyje, Gente, Antverpene, Bujone ir kitose vietose. Pagrindinės gi Lietuvos dienų Belgijoje iškilmės įvyko Leuze-en-Hainaut mieste, kur buvo surengti keli koncertai, kur miesto burmistras Andre Soudant ir jo pavaduotojas kultūros reikalams Jean-Pierre Hinnekens suteikė savo gyventojams gerą galimybę pažinti iki šiol jiems nežinomą šalį — Lietuvą. Su vizitu čia atvyko dabartinis Lietuvos kultūros ministras Jonas Bielinis, Kultūrinių ryšių su užsienio šalimis draugijos pirminko pavaduotojas Jonas Mackevičius ir kiti oficialieji asmenys. Svečius lydėjo TSRS ambasadorius Briuselyje M. Nikitinai. Patys įvairiausi klausimai buvo pateikti kalbėtojams. Dalis susirinkusių lietuvių nebuvo patenkinti, kad ministras nekalbėjo lietuviškai (dienų atidarymo metu visos kalbos buvo pasakytos rusiškai, prancūziškai ir olandiškai), ir tai buvo gautas atsakymas, kad Lietuvos delegatams nebuvo žinoma, kad į šias iškilmės atvyks Belgijos lietuvių atstovai. (Buvo girdėta minčių, kad „Tėviškės“ draugija turėtų pranešti iš Lietuvos vyksiantiems meno kolektyvams bei delegacijoms, kad toj ar kitoj šaly yra galimybių susitikti su lietuviiais, būtų malonu, kad tokie koncertai būtų surengti lietuviškai, visuomenėi atskirai, būna gi atskirų grynai lietuviškų susitikimų Amerikoje ar kur kitur). Lietuvos dienų programoje buvo ir paroda. Visų pirma negalima nepaminti gintaro dirbinių parodos. Lietuvos menininkų E. Budrikienės, R. Dubovikienės, O. Poškutės, D. Martinkaus, F. Pakutimsko ir kitų pagaminti gintariniai karoliai, apyrankės, I. Radvilo, V. Kurkietienės ir J. Povilaitienės žiedai bei medaliukai žavėjo visas parodoje apsilankusias moteris. Medžių dirbinių ekspoziciją sudarė skulptoriai F. Vargono, V. Valiukevičiaus, P. Peleckio, I. Paulausko, A. Žurpos darbai. Čia pat vyko lietuvių tekstilės, keramikos ir tautinių drabužių parodos. Fotomėgėjai galėjo pamatyti Zino Kazėno fotografijos meno, grafikos mylėtojai galėjo pasigrožėti lietuvių raizytojų graviūromis. Surengta ir vaikiškų piešinių paroda. Žiūrovams bei dienų dalyviams buvo

labai įdomu sužinoti apie gintaro šaltį, jos gyventojus, istoriją bei meną. O ponas M. Hinnekens papasakojo susirinkusiems apie Kaune veikiančią Vėlnų muziejų. Lankydamasis Kaune burmistro pavaduotojas kultūros reikalams turėjo galimybę aplankyti šį muziejų, kur yra sukaupta turbūt didžiausia pasaulyje vėlnų kolekcija. Ponas Hinnekens pastebėjo, kad Belgija yra galbūt vienintelė pasaulio šalis, kuri nėra reprezentuojama šiame muziejuje. Belgų skulptorius Henri Daurmerie pagal Leuze-en-Hainaut miesto užsakymą pagamino 30 cm aukščio vėlnio skulptūrą, kuri kultūros dienų atidarymo metu buvo iškilmingai perduota ministrui Jonui Bielinui. Į Lietuvą taip pat nukeliavo miesto pramoninės mokyklos studentų darbai — šilkiniai fullarai su vėlnio atvaizdais bei tapybos darbai. Tuo pačiu metu Briuselyje Passage 44 galerijoje vyko nuotraukų paroda, kurią suruošė Maskvos Agensvo Pečati Novosti agentūra ir kurioje buvo pateiktos dokumentinio pobūdžio nuotraukos, vaizduojančios Lietuvos, Latvijos ir Estijos kasdieninį gyvenimą, gamtos bei architektūros paminklus, gatvės scenas, pramoninius centrus, o Valonų kultūros židinyje Botanique (taip pat Briuselyje) buvo rodomas lietuviškas režisieriaus A. Puipos filmas „Moteris ir jos keturi vyrai“ ir rusų režisieriaus Rolano Bykovo filmas „Baubas“, kuriame pagrindinį vaidmenį atliko jauna lietuvaitė Kristina Orbakaitė.

Liutauras Kazakevičius

NEBĖJOTI ATVIRO ŽODŽIO

Buvęs sovietų politinis kalinys fizikas Juri Orlovas, kalbėdamas Paryžiaus mokslo akademijoje, paragino Vakarų mokslininkus nebįjoti atviro žodžio santykiuose su sovietais. Kai sustinkate su sovietų mokslo žmonėmis, kalbėjo Juri Orlovas, drąsiai pasakykite savo nuomonę visais jums rūpimais klausimais. Mokslo žmonės turi ne tikėti teise, bet ir pareigą kritikuoti tai, kas jiems atrodo neteisinga. Sovietų Sąjungoje toji teisė mokslininkams yra paneigiama, jie neturi teisės nevaržomai išreikšti savo nuomonės ir įsitikinimų. Juri Orlovas pridūrė, kad atviro žodžio pasakymas sovietams nesutrukdys mokslinių ryšių su Sovietų Sąjunga. Sovietams tie ryšiai yra reikalingi, nes Sovietų Sąjunga yra smarkiai atsilikusi nuo Vakarų technologijos srityje.

PRANCŪZIJOJE

„LIETUVIŲ DIENOS“

Propagandiniai leidiniai

Prancūzijos-Sovietų Sąjungos draugija (Association France-URSS), kurios tikslas yra stiprinti draugiškumo ryšius su Sovietų Sąjunga paskelbė 1986 m. taip vadinamas „Lietuvių dienas“. France-URSS draugijos leidžiamo žurnalo 1986 m. lapkričio numeris buvo skirtas Lietuvai. Draugija taip pat išleido specialų leidinį apie Lietuvą. Abiejose leidiniuose pateikiamos žinios yra šališkos, kaip paprastai tokiuose propagandiniuose leidiniuose dažnai būna. Pirmajam leidinyje visa eilė žurnalistų nušviečia skaitytojus apie Lietuvos istoriją, geografiją, Lietuvos ir Prancūzijos diplomatinis ryšius, aprašo apie Vilniaus paminklus, jo universitetą, Kauną, Lietuvos pramonę, pasisako apie karaimus, meną, muziką, teatrą, literatūrą ir net religinę padėtį Lietuvoje. Dėmesį patraukia straipsnis apie Lietuvos gyvastį katalikybę. Štai keletą ištraukų, kaip jie nušviečia religinę laisvę. Prancūzai žurnalistai lankėsi šv. Tomo Akviniečio seminarijoje Kaune. Jie susitiko kun. Vytautą Vaičiūną, seminarijos vicerektorių, kuris jiems pasakojo: „Kaip matote, pas mus ne kaip pas jus Prancūzijoje, pašaukimų krizės nėra. Mes esame juo labiau laimingi, kad iš 680 atidarytų kultūrai bažnyčių, beveik visose vyksta religinės apeigos. Tačiau kai kurioms apeleistoms parapijoms dar trūksta gerai paruoštų kunigų. Anksčiau mes priimdavom 5 klierikus per metus ir iš viso būdavo 25 seminaristai... Dabar seminarijoje yra 121 klierikas. Š.m. birželio 1 dieną buvo išventinta 19 kunigų... Mūsų ryšiai su popiežium? Tokie, kaip ir visos Katalikų bažnyčios su Roma. Mūsų vyskupas Lioudesco Belonis (gal vyskupas Povilonis? V.S.) palaiko tiesioginius ryšius su Roma ir ten reguliariai nuvyksta... Ryšiai su valstybe? Kaip kunigas ir tikintysis, aiškina seminarijos vicerektorių, galiu jums patvirtinti, kad mes stovime ant stiprių pagrindų... Socialistinė valdžia įsisteigus Lietuvoje, buvo padaryta nemaža klaidų iš vienos ir iš kitos pusės. Tačiau sąlygos labai pagerėjo, dabar yra atidžiai respektuojamas Bažnyčios atskirumas nuo valstybės“. Kitame straipsnyje apie Lietuvos religinę padėtį žurnalistas Jacques Fournier rašo, kad daugiau kaip 100 kunigų iš Panevėžio vyskupijos pasirašė ir nusiuntė laišką Gorbačioviui, prašydami, kad nustotų draudęs vyskupui atlikti savo pareigas. Žurnalistas net „džiaugiasi“, kad beveik visi Panevėžio vyskupijos kunigai taip gražiai ir ramiai stengiasi sunormaliuoti valstybės ir Bažnyčios santykius. Laiško stilius esąs be pykčio, ne taip, kaip būdavo anksčiau. Tai, be abejo, rašo žurnalistas, atsisveria nauji laikai Bažnyčiai ir socialistinei valstybei. Vargšas žurnalistas! Kur gi jis rado tokį kunigų laišką? Visiems juk žinoma, kad dabar Panevėžyje nėra vyskupo! Tos vyskupijos kunigai savo laiske prašo, kad būtų leista eiti savo pareigas Vilniaus arkivyskupui J. Steponavičiui, o ne sugrąžinti vyskupą, kurio nėra. Be to, ir jokios prošvaistės nesimato iš kunigų laiškų. Klausimas, ar tas žurnalistas toks naivus, ar taip akiai patikis sovietiniams burbulams? Dar viena nesąmonė! Autorius pažymi, kad šv. Kazimiero 500 metų mirties sukakties iškilmės Vilniuje dalyvavo Popiežiaus pasiuntinys kardinolas Lekka, Vengrijos primatas. Irgi visiems žinoma, kad jokio Popiežiaus pasiuntinio sovietai neįsileido. Klastojančių žinių yra nemaža šiuose leidiniuose. Dar reikia pastebėti, kad dauguma pavardžių ir daug vietovardžių: leidiniuose buvo perrašyti iš rusų kalbos, su neįpasakytais iškraipymais kaip, pavyzdžiui, Grichkiavitchous Piatras Piatrovitch. Gal tam žmogui ir patinka taip rašoma jo pavardė, tačiau skaityti Lietuvos vietovardžius: Pasvalskis, Kretingiskis ir Panevėžskis irgi yra klaidos. Prancūzams susidarys įspūdis, kad tarp lietuvių ir rusų kalbos yra tik mažas skirtumas. „Lietuvių dienų“ organizavimas Apie „Lietuvių dienų“ programą Prancūzijoje galima buvo sužinoti tik iš France-URSS leidinių. Paryžiuje jokių skelbimų nesimatė. Paryžiaus didieji dienraščiai ir specialūs spektaklių ir programų žurnalai nerasė apie tas „Lietuvių dienas“. France-URSS draugijos žurnale, tarp įvairių koncertų ir parodų, buvo pranešta, kad bus 30 ar 40 Čiurlionio dailės darbų paroda Prancūzijoje. Pasiteiravus redakcijoje, apie parodą negalėjo suteikti žinių. Taip ir liko neaišku, ar ši paroda įvyko,

ar tai buvo France-URSS draugijos propaganda. Filmų režisierius Vytautas Zalakevičius, pagal jų programą turėjo lankytis įvairiuose Prancūzijos miestuose, tačiau France-URSS draugija apgailestauja, kad jis negalėjo atvykti; organizatoriai tikisi, kad atsirasianti kita proga jam čia apsilankyti. Irgi liko neaišku, dėl kurių priežasčių jis neatvyko. Vilniaus simfoninis orkestras, nors nebuvo minimas „Lietuvių dienų“ programoje, koncertavo spalio mėnesį provincijoje. Jų kelionės maršrutas buvo labai vargingas. Jie dažnai autobusais keliaudavo ilgas valandas, o atvykę tuoj koncertuodavo, kartais neturėdami net laiko repetacijai. Nebuvo suorganizuota nė vieno koncerto Paryžiuje, koncertavo tik priemiesčiuose. Ansamblis „Lietuva“ turėjo vieną privatų spektaklį Paryžiuje, erdvioje Ple-yel salėje. Tai įvyko spalio 10 d., revoliucijos minėjime. Publikai buvo pranešta, kad tai esąs lietuvių dainų ir šokių ansamblis. Repertuarą sudarė net 8 rusiškos dainos, šokiai, bei melodijos. Ansamblio dalyviai, apsirėngę rusų tautiniais kostiumais, paško ir kazokų šoki, lyg būtų norėję nukonkuruoti Moisievo ir Raudonosios armijos spektaklius. Labai įdomi buvo lietuviškų tautinių rūbų paroda, surengta France-URSS patalpose. Išstatyti tautiniai rūbai buvo tikri meno darbai. Jų nepaprastai subtilios spalvos, ypatingai gražūs tautiniai raštai, puikios kokybės audklai galėjo sužavėti prancūzus. Tačiau taip nebuvo, nes lankymo valandos buvo darbo metu, nuo 2 iki 5 valandos. Taigi, retas kas galėjo apsilankyti šią vertingą parodą. Fotografo Vitalio Butyrino, ruso gyvenančio Lietuvoje, darbų paroda surengta mažai kam žinomame fotografijos muziejuje. Šį muziejų buvo sunku rasti, nes jis nėra minimas Paryžiaus giduose. Pasirodo, kad tai yra labai apeleistas fotoateljė. V. Butyrino fotografijos išstatytos tamsiame kambaryje ir rūsyje tarpe visokių fotografijos ryškinti įrankių ir chemikalų. Iš viso išskabinta apie 30 darbų, o ne 60, kaip pažymėta programoje. Gaila, Butyrino darbai tikrai verti dėmesio, bet kas juos pamatė? Apie parodą sunku sužinoti, o sužinojus sunku ją atdarą rasti, suradus sunku prieblandoje fotografijas matyti. Iki p.m. gruodžio 20 vyko Lietuvos, Latvijos ir Estijos ex-libristų paroda Paryžiaus priemiestyje, St. Denis miesto bibliotekoje. Buvo išskabinti 22 lietuvių menininkų ex-libris darbai. Ten pat buvo išstatytas vaikams lietuviškų knygų rinkinys. Darbai gražiai pristatyti, tačiau jų surusintos bei iškraipytos pavardės liko sunkiai atpažįstamos. Buvo kiti lietuviškų parengimų. Deja, juos surasti nelengva, programoje ne viskas sužymėta. Bendras įspūdis, kad iš tikrųjų ne labai kam svarbu, ar tos „Lietuvių dienos“ bus pasisekusios. Mažoms sovietų respublikoms reklamos nedaromos, kaip, pavyzdžiui, Maskvos cirkui ar kitoms rusų spektakliams. Jiems lankantis, skelbimais išlijuotas visas miestas. Tokią vedamą sovietų politiką jau seniai pastebėjome. V. Sabališkis

ABORTO ĮTEISINIMAS ČEKOSLOVAKIJOJE

Nuo šių metų sausio pirmos dienos kūdikio laukiančios moterys Čekoslovakijoje galės be jokių suvaržymų vykdyti abortą — nutraukti negimusią gyvybę. Įstatymą dėl aborto įteisavimo jau patvirtino Čekijos federatyvinės respublikos valstybinė taryba ir artimiausiu laiku taip pat patvirtins Slovakijos valstybinė taryba. Prieš aborto įteisinimą griežtai kovoja katalikų Bažnyčia Čekoslovakijoje. Prahos kardinolas Tomašek Čekoslovakijos vyriausybę pasiūstame laiške išsamiai paaiškino priežastis, dėl kurių katalikai ryžtingai gina negimusią gyvybę. Kaip jau esame minėję, apie 15 tūkstančių čekoslovakų, ne tikiai katalikų, bet taip pat protestantų ir netikinčiųjų, pasirašė peticiją prieš aborto įteisinimą Čekoslovakijoje.

PAGALBA NUKENTĖJUSIEMS

Jungtinių Tautų Mitybos ir Žemės ūkio organizacija FAO, nutarė suteikti skubią pagalbą maistu Pakistane prisiglaudusiems gausiems afganams pabėgėliams, taip pat nuo marksistinio režimo Etiopijoje į Somalį pabėgusiems etiopiečiams, nuo sauros nukentėjusiems Nepolio gyventojams ir taifūno paliestiems vietnamiečiams.

